HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם נשמה שנתתי בכם קרויה נר א)על עסקי נר הזהרתי אתכם אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם ומ"ש בשעת לידתן אמר ב)רבא נפל תורא חדד לסכינא אביי אמר תפיש תירוס אמתא בחד מחטרא ליהוי רב חסדא אמר שבקיה לרויא דמנפשיה נפיל מר עוקבא אמר רעיא חגרא ועיזי ריהטן אבב חוטרא מילי ואבי דרי חושבנא רב פפא אמר אבב חנואתא נפישי אחי ומרחמי אבב בזיוני לא אחי ולא מרחמי וגברי היכא מיבדקי אמר ריש לקיש בשעה שעוברים על הגשר גשר ותו לא אימא כעין גשר רב לא עבר במברא דיתיב ביה עכו"ם אמר דילמא מיפקיד ליה דינא עליה ומתפיסנא בהדיה שמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה עכו"ם אמר שטנא בתרי אומי לא שליט ר' ינאי בדיק ועבר ר' ינאי לטעמיה ג)דאמר [א]לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו אמר רבי חנין מאי קראה [1]קטנתי מכל החסדים ומכל האמת רבי זירא ביומא דשותא לא נפיק לביני דיקלא אמר ר' יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר אמר מר עוקבא מאי קראה [2]כי יפול הנופל ממנו ממנו להביא ראיה תנא דבי רבי ישמעאל כי יפול הנופל ממנו (ממנו) ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל אלא ד)שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב: ת"ר [ב]מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המומתין מתודין אדם יוצא לשוק יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנוהו בקולר עלה למטה ונפל יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגרדום לידון שכל העולה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים ואפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול שנאמר [3]אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת וגו': ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול שנאמר מליץ אחד מני אלף: תנו רבנן על שלש עבירות נשים מתות יולדות רבי אלעזר אומר נשים מתות ילדות ר' אחא אומר בעון שמכבסות צואת בניהם בשבת וי"א על שקורין לארון הקודש ארנא: תניא ר' ישמעאל בן אלעזר אומר בעון שני דברים עמי הארצות מתים על שקורין לארון הקודש ארנא ועל שקורין לבית הכנסת בית עם תניא ר' יוסי אומר ה)שלשה בדקי מיתה נבראו באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה נדה וחלה והדלקת הנר חדא כר' אלעזר וחדא כרבנן ו)תניא רשב"ג אומר הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה

ונמסרו

ראשית קראתי אתכם. ראשית תבואתה (ירמיה ב): **עסקי ראשית.** ראשית עריסותיכם (במדבר טו): **הריני נוטל נשמתכם.** ותאבד רביעית דמכם ויכבה נרכם ויבטל שם ראשיתכם. ונשים נלטוו על כך כדאמרינן בבראשית רבה ז) היא איבדה חלתו של עולם שעל ידה נטרד אדה"ר שנתרם כחלה וכבתה נרו של עולם ושפכה דמו ועוד שארכי הבית תלוין בה: **נפל תורא.** לארץ שהוא עומד לשחיטה הכל אומרים חדדו לסכינא עד שלא יקום ויהא טורח להשליכו. כך הואיל ואיתרע מזלה מזומנת פורענותה לבא: **תפיש תירוס אמתא.** תרבה פשעים השפחה וכולן תלקה בחבטה אחת: **תפיש.** תרבה: **תירוס.** פשע והתרסה: **מחטרא.** בטדו"ר בלע"ז. כלומר אשה עומדת ליסורי לידה על עונשה של חוה ומצרפין לה עונשין הרבה לאותו מלקות: **שבקיה נרויא.** לשיכור אינך צריך להפילו שהוא יפול מאליו. כך האשה עומדת לילד משנתעברה והיא צריכה לבקש להקב"ה לפתוח רחמה והוא נמנע והיא מתה מאליה. כל הני משל הדיוט נינהו: **רעיא חגרא ועיזי רהיטין.** קלים לרוץ ואינו יכול להגיען ולהלקותן על סרחונן: **אבב חוטרא מילי.** כשהיא באה לפני גדרות צאן שם הוא מדבר עמה להלקותה על פשעה. ואבי דרי לבית הדיר של צאן באין לחשבון. גדרות צאן מתרגמינן חוטרין דען (במדבר לב). כלומר האשה כשהיא בבריאות פעמים שזכיותיה תולין ואין כח במקטרג להזכיר עונה אבל משהגיעה לפתח הסכנה וצריכה לנסים שם מזכירין עונותיה ומעשיה אם ראויה היא לנס אם לאו: **אבב חנואתא נפישי אחי ומרחמי.** לפתח החנות שמחלקים בו מזונות ויש שם עושר הרבה אחים והרבה אוהבים יש הכל נעשים אוהבים: **מרחמי.** אוהבים: **אבב בזיוני.** במקום שיש הפסד ועוני לא אחי ולא מרחמי. כך בשעת הסכנה הורע מזלה וחשיבותה וחדלו פרקליטין שלה: **וגברי היאך מיבדקי.** מעשים שלהם להזכיר עונם וזכותם: **כעין גשר.** כל מקום סכנה כגון קיר נטוי ויוצא לדרך: **דילמא מיפקיד.** נכרי דינא על חטאיו ומתפיסנא בהדיה: **מברא.** ספינה שעוברין בה את הנהר: **בדיק.** הספינה שלא יהא בה נקב: **מנכין.** פוחתין: **קטנתי מכל החסדים.** הוקטנו ונתמעטו זכיותי בשביל החסדים אשר עשית וגו': **יומא דשותא.** שמנשבת בו הרוח דרומית חזקה ח) המפלת חומות ועוקרת אילנות: **לביני דקלי.** שלא יפיל הרוח דקל עליו: **ממנו להביא ראיה.** מאחר שהוא נופל צריך למצוא ממנו וממעשיו ראיה לזכות: **מששת ימי בראשית.** דכתיב קורא הדורות מראש (ישעיה מא) שנגלו לפניו הדורות ומעשיהם ט) וקנס פורענותם: **שהרי.** כשניתנה תורה עדיין לא נפל זה והכתוב קראו נופל: **על ידי חייב.** בע"ה זה שלא קיים מצות מעקה: **אומרים.** העומדין שם: **שכן דרך כל המומתים מתודין.** כדתנן בסנהדרין שכל המתודה יש לו חלק כו' שכן מצינו בעכן [יהושע ז] שאמר לו יהושע כו' בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מד:): **לשוק.** מצויים שם מריבות ובעלי דינים נכרים וישראלים: **דומה כמו שנמסר לסרדיוט.** להוליכו לפני השופט: **חש בראשו.** חששא בעלמא מיחוש קל: **נתנוהו בקולר.** הוי טפי משנמסר לסרדיוט וגרוע מעולה לגרדום שאין דנין שם אלא להריגה ועל סרחון חמור וצריך פרקליטין גדולים: **עלה למטה.** שחלה הרבה שצריך לעלות וליפול למשכב: **ואלו הן פרקליטין.** א) שעושה למטה ב) רצוי לב"ד של מעלה תשובה ומעשים טובים: **באותו מלאך.** שמליץ עליו זכות והוא אחד מני אלף ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה ניצול באחת של זכות שנאמר מליץ אחד מני אלף במליצתו של מלאך אין אלא אחת מאלף להגיד ישרו ומשמע נמי שהמלאך המליץ הוי אחד מני אלף דהא מלאך כתיב מכלל דהשאר מגידים עליו חובה אלא מדלא כתיב אם יש עליו מליץ מלאך אחד מני אלף איכא למידרשיה אמלאך ואמליצה: **יולדות.** בשעת לידתן: **שלש עבירות.** הנך דמתניתין: **ילדות.** בחורות ואפילו שלא בשעת לידה: **רבי אחא אומר.** הילדות מתות על עון שמכבסות: **ארנא.** כך היו קורין מגדלות שלהם פריט"י ובלשונינו משטי"ר: **בית עם.** לשון ביזוי שמתקבצין בו הכל: **ולארון הקדש ארנא.** ואין קורין אותו ארון הקדש: **בדקי** ג). עונות שבודקין אותן בהן בשעת סכנה כרבנן דאמרי יולדות: **דבקי.** שמדבקין ומקרבין מיתה לפני זמנה כר' אלעזר דתני ילדות:

ונמסרו

על שקורין לארון הקדש **ארנא.** לא ארון שעשה בצלאל קאמר דמסתמא לא היו מזכירים ארון שהיה לפני כמה שנים שנגנז בבית הראשון אלא לארון שבבית הכנסת אע"ג דבכל דוכתי קרי ליה תיבה כדתנן העובר לפני התיבה היורד לפני התיבה (ברכות פ"ה דף לד.) אור"י אשכחן נמי דקרי ליה ארון כדאמר תשעה וארון מצטרפין (שם פ"ז דף מז:):

מקרא

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ו סמג עשין עט ש"ע י"ד סי' קיו סעיף ה בהג"ה:

קיט ב מיי' פ"א מהל' תשובה הל' א סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סי' שלח סעיף א:

רבינו חננאל

ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי [אתכם], כגון החלה והתרומה. נשמה שקרויה נר נתתי בכם על עסקי נר הזהרתי אתכם, אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם. ולמה בשעת לידה אמר רבא נפל תורא חדדי סכיני. תיפוש תירוס אמתא חד מחבטא ניהוי, פי' תרבה להתרומם השפחה על אדונתה אחת הכאה תהיה עליה, כלומר פעמים רבות מכעסת אדונתה ומקבעת אדונתה את הכל בלבה והיא משלמת לה בהכאה אחת הכל. וכן רעיא מחגרא ועיזא רהיטתא אבב חוטרא מילי ואבי [דרי] חושבנא, א)פי' רועה פסח שאין יכול לרוץ, ועז בורחת ורצה בשדות כשמגיע בשער גדרות הצאן כדמתרגמינן חוטרין דען ובבית הדיר (בו) כדתנן הכונס צאן לדיר, שם מעלה חשבון הבריחות שברחה ושם מכה אותה. בחנות של יין הכל אוהבין באין ושואלין בשלום בעל החנות כדי שישתו עמו, אבל אם רואין שנתפס אדם בבית המכס או בבית המושל ליענש כל אוהביו בורחין אין אחד מהן פונה אליו. **לא יעמוד אדם** במקום סכנה ויאמר עושין לי נס [שמא] אין עושין לו נס, ואם עושין לו מנכין לו מזכיותיו שנאמר קטנתי מכל החסדים וגו'. **לעולם** יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והיפטר. **ת"ר** חלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן דרך כל המומתים מתודים, אדם יוצא לשוק יהא דומה כמי [שנמסר] לסרדיוט, חש בראשו דומה כמי שנתנוהו בקולר. עלה למטה דומה כמי שהעלוהו לגרדום לידון, אם יש לו פרקליטין המלמדין עליו זכות ניצל אם לאו לא ניצל. תשובה ומעשים טובים הן פרקליטין של אדם, אפילו תתקצ"ט מלמדין עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצל, שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם יושרו ויחוננו ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר. **שלשה בדקי מיתה**, כרבנן דאמרי מתות יולדות, [ואמרי לה ג' דבקי מיתה כר"א דאמר מתות ילדות], כלומר דבקה בהו מיתה שלא בעתה.

א) עי' ערוך ערך בב.

מסורת הש"ס

א) [כדכתיב נר ה' נשמת אדם תנחומא ריש פ' נח], ב) [צ"ל רבה], ג) תענית כ:, ד) [סנהדרין ח. ב"ב קיט: תוספתא יומא פ"ד], ה) תוספתא פ"ב ברכות לא:, ו) תוספתא פ"ב, ז) [עי' תנחומא ריש נח], ח) [גיטין לא:], ט) כ"א וזמן,

תורה אור השלם

1 קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת: בראשית לב יא

2 כִּי תִבְנֶה בַּיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: דברים כב ח

3 אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אָלֶף לְהַגִּיד לְאָדָם יָשְׁרוֹ: וַיְחֻנֶּנּוּ וַיֹּאמֶר פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שָׁחַת מָצָאתִי כֹפֶר: איוב לג כג-כד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואלו הן פרקליטין (שעושה למטה) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה:

(ב) בא"ד שבהן רצוי לב"ד:

(ג) ד"ה בדקי מיתה עונות:

לעזי רש"י

בטדו"ר [בטידור"א]. הכאה.

פריט"י [יפרייט"א]. ארון.

משטי"ר [מישטיי"ר]. ארון כלים.

מוסף רש"י

מנכין. ממעטין (תענית כ:).

שלשה בדקי מיתה. שהאשה נבדקת בהן בשעת הסכנה שאם ימצא בה אחד מהם תמות (ברכות לא:).